

مقدمه‌ی مؤلف

تقدیم به احمد شاملو

«و خدایی که در این نزدیکی است...»

گاهی گمان نمی‌کنی ولی می‌شود

گاهی نمی‌شود، نمی‌شود که نمی‌شود

گاهی هزار دوره دعا بی‌اجابت است

گاهی نگفته قرعه به نام تو می‌شود

در کتاب حاضر، که آموزش کامل ادبیات سال چهارم (پیش‌دانشگاهی) است و نسبت به کتاب قبلی (آموزش ادبیات پیش‌دانشگاهی) کاملاً بازنویسی شده است، به بررسی بیت به بیت و پاراگراف به پاراگراف کتاب درسی پرداخته‌ام. در این کتاب سعی کرده‌ام تمام نکات لازم و ضروری را شامل معانی ابیات و عبارات مهم، لغت‌های مهم ستاره‌دار و بی‌ستاره، کلمات املائی مهم، آرایه‌های مهم، نکات دستوری، قرابت‌های معنایی مرتبط و ... شرح دهم. در پایان هر درس سؤالات تستی و تشریحی مربوط به آن درس را آورده‌ام. در قسمت تستی علاوه بر سؤالات کنکور سراسری از سؤالات تألیفی که در دیگر کتاب‌هایم وجود ندارد استفاده کرده‌ام. در این کتاب سعی کرده‌ام از فونت‌ها و عکس‌های کتاب درسی استفاده کنم تا هم‌حسی بیش‌تری برای شما ایجاد شود و همچنین موجب تقویت حافظه‌ی تصویری شما شود.

در پایان کتاب، چند سری سؤال آزمون‌های تشریحی کشوری با پاسخ‌نامه آورده‌ام تا برای امتحانات تشریحی مورد استفاده قرار دهید. به همراه این کتاب CD ضمیمه‌ای ارائه کرده‌ام که کلاس‌های واقعی بعضی از درس‌ها در آن قرار دارد تا بتوانید در فضای یک کلاس واقعی و با سؤال و جواب واقعی دانش‌آموزان، بیشتر بر درس تسلط پیدا کنید.

در تألیف این کتاب افراد بسیاری به طرق مختلف به بنده کمک کرده‌اند که صمیمانه از آن‌ها تشکر می‌کنم؛ آقایان و خانم‌ها: تقوی، طاهرخانی، صالحی، اکبری، مختار، لک، فتحی، فرجی، نجار، قوجق، فرهنگی، حیدری، فخری، محمدرزاده، شاهی، فاطمی، نوربخش (شیراز) و ...

همکاران و استادان ارجمند که نظرات بسیار مهمی در تولید کتاب دادند، آقایان و خانم‌ها: عبدالحمید رزاقی، اکرم صالحی‌نیا، عباس عبدالمحمدی، حمید شفیعی، محسن علی‌نجاری، زهت رضایی، اعظم رجایی، ترکاشوند، یحییوی (نکا)، غلامرضا یزدانی، وسکری (ساری)، حنیف افخمی، پوراندخت پاکدل و ...

از دانش‌آموزانی که نظرات اصلاحی دادند بسیار ممنونم؛ آقایان و خانم‌ها: بروزی نیت، اصغرزاده، رحیم‌نیا، رشیدی، بحری، بابازاده، رستمی، مرادپور، قلیچ‌خانی، ریاضتی، حکیمی، شهرزاد، ثقفی، الماسی، مختاری راد، حسینیان، سعیدی‌نیا، پُژهان، کاوسی، کاوه فلاح، مهران پاکند، سیده‌هانیه حسینیان، امیرحسین کاشانی، امیرحسین شهابی، محمدحسین رحیمی، مرتضی توکلی‌طبا، آرمن آقارزی، زهرا موسوی، محمدامین کشاورز، امیرمحمد اسدزاده، پویا فتح‌اله‌زاده، پویا امامی، رضا بهار، امیرحسین شریفی، یگانه نصیری، پدram زنگنه سروش، فاطمه سالمی، مریم درویشی، امیرحسین خجیر، امید حاجی‌حسینی، علیرضا رحمتی‌زاده، علیرضا فتحی، مهران چیتگر، رضا صالحی‌سرشت، شایان صدرالاسلامی، علی صدقیان، زینب حبیب‌زاده، ساکیانی، ارشیا عبایی، آتوسا جواهری، محمدسعید خلیلی، اشکان افتخار، افشین بابایی، مهرداد فخرقاسمی، پرهام الوانی، سارا ضیایی، هدیه الهی، نازنین زارعی، امیررضا خوش‌طینت، مائده دلشاد، عماد رحمانی آزاد، نوشین شهیدزاده، فراز گلستانی، صهبا عبدلی، هومهر بیگدلی، پارسا فتح‌العلومی، رضا محمدی، زهرا ظاهری، اشکان شجاعی، بهنام ارمیان، نسترن محمدی، رضا حسینی، مهرداد موسوی، مبینا وفابخش، زینب سلامی، پرستو خسروی‌پور، نهال مجیدزاده، ثنا شکرانه، فاطمه جان‌نثاری، سپهر هروی مقدم، سارا نظری، فرزانه عابدینی، سوره معصومی، فاطمه درخشانی، نسترن محمدی، عرفان نصیرپور، زینب زارع، علی متقی، شقایق بلالی، مریم رنجبران، محمد صادق غیاثوند، مریم گرشاسبی، بهاره آقای، تینا جعفری، کیمیا داوری، فرگل نصیری، امید صبری، نیما قره‌باغی، درسا امینی‌فر، آرمین صدرالدین، مهید سیحون، امیرحسین جدیدی، امیر هنزکیان، عرفان توانا، رضا نحوی، میلاد نوروزی، ژوان شاطریان، مهشاد جان‌محمدی، زهرا عطارد، پارسا حمیدیان، مریم اکبری، سپهر گلرخ امین، سوزان صباحی، مصطفی مقالی، کمیل محمدیان، فاطمه زارعی، فاطمه سادات میرجعفری، آیدا تاج‌الدین، ارشیا هاشمی‌پور تفرشی، خشایار حسینیان، علیرضا بازویی، تینا گنج‌فر، محدثه قربانی، یاسمن بزرگ‌مهر، آوا معتمدی، زهرا خوش‌رفتار، رومینا ظریف منصور، عاطفه طباطبایی، سرمه سرپوش، ثنا آقاپور، سارا دانشی، آنیتا موسوی، نیکی نظران، لیلا فاتح‌نیا، نگین کاسب‌نواز، مصطفی دهقانی، سارا اصغری، امیرحسین دهقان‌نیری، زهرا باطنی، عرفان مهربان، صدف جاموسی، آیلا قره‌داغی، بهار ادیبی، پریسا رایومند، مهرآگین باغی، سوزان صباحی، آیدا علیزاده، حانیه صابری، فرمهر آریا برزن، عاطفه محمدی، آنیتا موسوی، فوزان ابراهیم‌زاده، صدرا سهراب‌زاده، ایمان بابایی، معراج عباسیان، پرنیان سلمانی‌زاده و ...

از تمام دبیران، مشاوران، دانش‌آموزان و ... در سراسر کشور تقاضا دارم که هرگونه پیشنهاد یا اصلاحی را از طریق انتشارات با من در میان بگذارند تا حتماً در ویرایش‌های بعدی کتاب در نظر بگیرم.

«چایت را هم تلخ بنوش»

جایی که شیرین اسطوره‌ای بود

که می‌خواست با دو نفر باشد»

عبدالمحمدی

● فصل اول: تحمیدیه و مناجات

- درس اول (نی‌نامه) ۲
درس دوم (مناجات / نیایش) ۱۵

● فصل دوم: ادبیات حماسی

- درآمدی بر ادبیات حماسی ۲۸
درس سوم (کاوه‌ی دادخواه) ۳۰

● فصل سوم: ادبیات غنایی

- درآمدی بر ادبیات غنایی ۵۴
درس چهارم (دریای کرانه ناپدید / من این همه نیستم) ۵۶
درس پنجم (مناظره‌ی خسرو با فرهاد) ۶۶
درس ششم (اکسیر عشق) ۸۰
درس هفتم (بهار عمر) ۸۸
درس هشتم (مجنون و عیب‌جو) ۹۲
درس نهم (سپیده‌ی آشنا) ۹۷
درس دهم (قلب مادر) ۱۰۶
درس یازدهم (کیش مهر / سرود عشق) ۱۱۵
درس دوازدهم (رباعی و دوبیتی دیروز / رباعی و دوبیتی امروز) ۱۲۹

● فصل چهارم: حسب حال / زندگی‌نامه

- درآمدی بر حسب حال / زندگی‌نامه ۱۴۰
درس سیزدهم (چند حکایت از اسرارالتوحید) ۱۴۲
درس چهاردهم (بارقه‌های شعر فارسی) ۱۴۹

● فصل پنجم: ادبیات تعلیمی

- درآمدی بر ادبیات تعلیمی ۱۶۰
درس پانزدهم (پرورده‌گویی) ۱۶۲
درس شانزدهم (ذکر حسین بن منصور) ۱۷۳
درس هفدهم (مست و هشیار) ۱۸۴

● فصل ششم: توصیف و تصویرگری

- درآمدی بر توصیف و تصویرگری ۱۹۴
درس هجدهم (گویی بَطّ سفید جامه به صابون زده است...) ۱۹۶
درس نوزدهم (دماوندیه) ۲۰۴
درس بیستم (شب کویر) ۲۱۵

● فصل هفتم: ترجمه

- درآمدی بر ترجمه ۲۲۸
درس بیست و یکم (جهاد) ۲۳۱
درس بیست و دوم (دیوان شرقی) ۲۳۸

● فصل هشتم: ادبیات معاصر / شعر معاصر

- درآمدی بر ادبیات معاصر ۲۴۸
درس بیست و سوم (می‌تراود مهتاب) ۲۵۰
درس بیست و چهارم (خوان هشتم) ۲۵۹
درس بیست و پنجم (صدای پای آب / پیش از تو) ۲۷۸

● فصل نهم: ادبیات داستانی

- درآمدی بر ادبیات داستانی ۲۹۴
درس بیست و ششم (قصه‌ی عینکم) ۲۹۶
درس بیست و هفتم (آخرین درس / مناجات) ۳۰۹

● ضمیمه

- فهرست واژگان ۳۲۱
پاسخ‌نامه‌ی کلیدی ۳۲۷
پاسخ‌نامه‌ی تشریحی ۳۳۳
آزمون‌های تشریحی کشوری ۳۶۱

توضیح ضروری

در این کتاب به موارد جالبی برخورد می کنید

◀ خطوطی که زیر آن ها خط کشیده شده است، از نظر تاریخ ادبیات مهم است و جنبه‌ی کاملاً حفظی دارد.

محمدرضا حکیمی از نویسندگان خوش قلم و متعهد معاصر است که عمده نوشته‌های او در زمینه مسائل دینی و اعتقادی است. کاربرد ترکیب‌های زیبا، تشبیهات گسترده و استفاده از جلوه‌های طبیعی از ویژگی‌های نثر اوست. از جمله مشهورترین آثار وی ادبیات و تعهد در اسلام و الحیة را می توان نام برد.

◀ خطوطی که کنار آن ها علامت قرار دارد، در کنکور سراسری مورد سؤال واقع شده‌اند.

پروردگارا، به درگاه تو پناه می آورم و تو نیز
خوشتن دوست نباشم. مگذار که صولت خشم، حصار
حسد، مناعت فطرت مرا به خفت و مذلت فروکشاند.

درس اول

نی نامه

سر آغاز دفتر اول مثنوی معنوی به «نی نامه» شهرت یافته است. گرچه آغاز مثنوی مولانا با دیگر آثار نثر و نظم فارسی تفاوت دارد اما روح نیایش و توجه به حق، در تار و پود آن نهفته است.

تجیدیه: آن چه مربوط به حمد و ستایش است. (تحمید: حمد و ثنا گفتن) / مناجات: اظهار عجز و بندگی، نجات خواستن

م: تحمید و مناجات - مثنوی و معنوی - نثر و نظم

رایحه: استعاره } روح نیایش و ... در تار و پود آن نهفته است ← استعاره (شعر به فرش تشبیه شده و یکی از خصوصیات فرش آورده شده است).
روح نیایش ← استعاره (اضافه‌ی استعاری)

این «نی» همان مولانا است که به عنوان نمونه یک انسان آگاه و آشنا با حقایق عالم معنا، خود را اسیر این جهان مادی می‌بیند و «شکایت می‌کند» که چرا روح آزاده او از «نیستان» عالم معنا بریده است.

رایحه: روح آزاده‌ی او از نیستان عالم معنا بریده است ← کنایه (جدایی از عالم معنویت و ملکوت) / نیستان عالم معنا ← تشبیه (اضافه‌ی تشبیه‌ی)

آن چه در این نی آوازی پدید می‌آورد، کشش انسان آگاه به سوی عالم معنا، به سوی پروردگار، به سوی کلّ و حقیقت هستی است و در حقیقت، این «نی عشق» را پروردگار می‌نوازد و فریاد مولانا هنگامی از نی وجودش برمی‌خیزد که جذبۀ حق بر او اثر می‌گذارد.

تجیدیه: جذبۀ: کشش

م: جذبۀ حق

رایحه: تشبیه } نی عشق (اضافه‌ی تشبیه‌ی)
نی وجود (اضافه‌ی تشبیه‌ی)

بشنو، از نی چون حکایت می‌کند / از جدایی ما شکایت می‌کند

معنی: به ناله‌ی غم‌انگیز نی گوش فرا ده، حکایتش را بشنو که چگونه از جدایی‌ها گله می‌کند.

رایحه: نی ← استعاره (مولوی یا انسان آگاه) / حکایت و شکایت ← جناس / چون ← ایهام (۱- چگونه، ۲- وقتی) [ضعیف است.] / حکایت و شکایت

کردن نی ← تشخیص

دستور: «حکایت می‌کند» و «شکایت می‌کند»، فعل ساده هستند؛ چرا که حکایت و شکایت مفعول هستند!

کز نیستان تا مرا بریده اند از نفیرم مرد و زن نالیده اند

توضیحات نفیر*: فریاد و زاری به آواز بلند

معنی از وقتی که مرا از عالم بالا جدا کرده اند، همه‌ی موجودات با فریاد و زاری من، هم‌ناله شده‌اند.

آرایه نیستان ← استعاره (عالم ملکوت و معنا) // مرد و زن ← مجاز (همه‌ی انسان‌ها)، تناسب، تضاد (ضعیف)

قرابت

- عشق است و بس که در دو جهان جلوه می‌کند
- بر یاد اوست عیش جوانان می‌کده

گاه از لباس شاه و گه از کسوت گدا
از شوق اوست نعره‌ی پیران خانقاه

سینه‌خواهم شرحه شرحه از فراق تا بگویم شرح درد اشتیاق*

توضیحات معنی

۱- برای بیان درد اشتیاق، شنونده‌ای می‌خواهم که دوری از حق را ادراک کرده و دلش از درد و داغ فراق سوخته باشد.

توضیحات شرحه شرحه*: پاره پاره (شرحه: پاره‌ی گوشتی که از درازا بریده باشند). // اشتیاق*: میل قلب است به دیدار محبوب؛ در کلام مولانا کشش روح کمال‌طلب و خداجو در راه شناخت پروردگار و ادراک حقیقت هستی است. / فراق: دوری، هجران (مفارقت = دوری)

آرایه شرحه شرحه - شرح درد اشتیاق - درد و داغ فراق

آرایه سینه ← مجاز (دل یا صاحب سینه) // واج‌آرایی «ش» ← کل بیت / شرحه و شرح ← جناس [ضعیف است، چرا که «شرحه» قسمتی از کلمه‌ی شرحه شرحه است].

قرابت

- محرم این هوش جز بی‌هوش نیست
- هر که گردد مبتلا اندر فراق
- چندت کنم حکایت شرح این قدر کفایت
- درنیابد حال پخته هیچ خام
- شب فراق که داند که تا سحر چند است

مر زبان را مشتری جز گوش نیست
او شناسد سوز و درد اشتیاق
باقی نمی‌توان گفت الا به غمگساران
پس سخن کوتاه باید والسلام
مگر کسی که به زندان عشق در بند است

هر کسی کاو دور ماند از اصل خویش باز جوید روزگار وصل خویش

توضیحات ۲- اشاره به این سخن مشهور است: «كُلُّ شَيْءٍ يَرْجِعُ إِلَى أَصْلِهِ»؛ هر چیزی سرانجام به اصل و ریشه‌ی خویش باز می‌گردد و اصل خویش [در این جا] بازگشت به سوی خداست.

معنی هر کس از جایگاه اصلی خود دور مانده باشد، در جستجوی آن است و در آرزوی بازگشت به سرزمین اصلی می‌باشد.

آرایه اصل و وصل ← جناس / تلمیح ← اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ، كُلُّ شَيْءٍ يَرْجِعُ إِلَى أَصْلِهِ (هر چیزی سرانجام به اصل و ریشه‌ی خویش باز می‌گردد) / کل بیت ← تمثیل (ارسال المثل)

قرابت

- ما ز دریاییم و دریا می‌رویم
- تو را ز کنگره‌ی عرش می‌زنند صغیر
- شد گریبان‌گیرشان حب وطن
- كُلُّ شَيْءٍ يَرْجِعُ إِلَى أَصْلِهِ

ما ز بالاییم و بالا می‌رویم
ندانمت که در این دامگه چه افتاده است
این بود سرّ نفیر مرد و زن

من به هر جمعی نالان شدم / جفت بد حالان و خوش حالان شدم

- توضیحات** ۳- بد حالان کسانی هستند که سیر و سلوک آن‌ها به سوی حق، کُند است و خوش حالان، رهروانِ راه حق‌اند که از سیر به سوی حق شادمان‌اند. مولانا ناله‌ی عشق به حق را برای همه سر می‌دهد.
- لغت** جفت: همراه، همدم / بد حالان: آدم‌های عادی / خوش حالان: عارفان
- معنی** من ناله‌ی عشق به حق را برای همه بیان کردم، چه آن‌ها که سیر و سلوکشان به سوی حق کند است و چه آن‌ها که از سیر به سوی حق خوشحال هستند.
- املا** سیر و سلوک
- آرایه** استعاره { بد حالان ← استعاره (کسانی که سیر و سلوکشان به سوی حق، کند است) / نالان و حالان ← جناس [ضعیف است.] / بد حالان خوش حالان ← استعاره (رهروان راه حق که از سیر به سوی حق شادمان‌اند) }
- و خوش حالان ← تضاد / خوش حال و بد حال ← مجاز (همه انسان‌ها)
- دستور** هر ← صفت مبهم

هر کسی از ظنّ خود شد یار من / از دِون من نخبست اسرارِ من

- توضیحات** ۴- هر کسی در حدّ فهم خود، با من همراه و یار شد اما حقیقت حال مرا در نیافت.
- لغت** ظنّ: گمان / اسرار: جمع سر، رمزها
- املا** ظنّ خود
- آرایه** مصراع اوّل ← تمثیل (ارسال المثل) / من (بیت دوم) ← تکرار
- قرابت**
به هر کس، گمان آن برد کاندرا اوست	- که را در جهان خوی زشت و نکوست
برزگر باران و گازر (رخت‌شوی)، آفتاب	- هر که نقش خویشتن بیند در آب
چندان که پیش محرم و بیگانه سوختیم	- آبی بر آتش دل ما هیچ کس نزد
	- هر کسی بر حسب اعتقاد خود سخن گفته‌اند و مرا لقبی نهاده‌اند.

سَر من از ناله من دور نیست / یک چشم و گوش را آن نور نیست

- توضیحات** ۵- اسرار من در ناله‌های من نهفته است اما چشم و گوش ظاهری نمی‌تواند راز و حقیقت این ناله را دریابد (تنها با چشم و گوش دل می‌توان آن را ادراک کرد).
- آرایه** دور و نور ← جناس / چشم و گوش ← تناسب / من ← تکرار / نور ← استعاره (فهم و بصیرت)
- دستور** یک ← حرف ربط
- قرابت**
از نکبت خود نیست به هر حال جدا گل	- رنگین سخنان در سخن خویش نهان‌اند
لیک کس را دید جان دستور نیست	- تن ز جان و جان ز تن مستور نیست
هر که خواهد دیدنم گو در سخن بیند مرا	- در سخن مخفی شدم مانند بو در برگ گل

تن ز جان و جان ز تن مستور نیست / یک کس ایدر جان دستور نیست*

توضیحات معنی

۶- گرچه جان، تن را ادراک می‌کند و تن از جان آگاهی دارد و هیچ‌یک از دیگری پوشیده نیست اما توانایی دیدن جان به هیچ چشمی داده نشده است.

نکات

دستور*: اجازه، راهنما، وزیر / مستور: پوشیده

آرایه

«تن ز جان» با «جان ز تن» ← قلب (عکس) // مستور و دستور ← جناس / تکرار
تن }
جان }

دستور

جان (اول) ← متمم / جان (دوم) ← نهاد / جان (سوم) ← مضاف‌الیه

آتش است این بانگ نای نیست باد / هر که این آتش ندارد، نیست باد*

توضیحات معنی

۷- «باد» در مصراع دوم، فعل دعایی است.

معنی

این صدایی که در نی است، باد و هوا نیست، بلکه سوز و آتش است. هرکسی این سوز و آتش عشق را ندارد، الهی نابود شود.

آرایه

این بانگ نای (چون) آتش است ← تشبیه / آتش (مصراع دوم) ← استعاره (عشق) // نیست باد و نیست باد ← جناس (تام) // راست و نیست (مصراع اول) ← تضاد

دستور

«نیست» در مصراع اول ← فعل / «نیست» در مصراع دوم ← مسند / «باد» در مصراع اول ← مسند / «باد» در مصراع دوم ← فعل دعایی

قرابت

زندگی عشق عجب زندگی است
اندر دل بی‌وفا غم و ماتم باد
هر آن کسی که در این حلقه نیست زنده به عشق
حیات از عشق می‌شناس و ممات بی‌عشق می‌یاب.

زنده که عاشق نبود زنده نیست
آن را که وفا نیست ز عالم کم باد
بر او نمرده به فتوای من نماز کنید

نکات دیگر

باد ← قافیه / ذوقافیتین (دوقافیه‌ای) / ردیف ندارد چون معنی‌های «نیست باد»، با هم فرق می‌کند، مصراع اول به معنی «باد نیست» و مصراع دوم به معنی «نابود باد».

آتش عشق است کاندزنی فتاد / جوش عشق است کاندزنی فتاد

معنی

صدایی که از نی بیرون می‌آید، به خاطر گرمی عشق است و جوشش و مست‌کنندگی شراب نیز به خاطر عشق درون آن می‌باشد.

آرایه

تکرار { عشق / آتش عشق ← اضافه‌ی تشبیه‌ی / جوشش عشق ← اضافه‌ی استعاری / نی و می ← جناس / تک تک کلمات دو مصراع است

هماهنگ هستند. ← ترصیع (آتش با جوشش - عشق با عشق ...) // کل بیت ← واج‌آرایی «ش»

نی، حریفِ هر که از یاری بُرید / پرده‌هایش پرده‌های ما درید*

توضیحات معنی

۸- نغمه‌های نی، همدم هر عاشق هجران‌دیده است و راز او را فاش می‌کند و برای کسی که جویای معرفت است پرده‌ها و حجاب‌ها را از مقابل چشم برمی‌دارد تا معشوق حقیقی را ببیند.

املا

حریف

آرایه

کنایه { پرده دریدن ← کنایه (آشکار کردن راز) / پرده و پرده ← جناس تام (۱- پرده‌ی موسیقی، ۲- راز و سر) // پرده (دوم) ← استعاره (از یاری برید) ← کنایه (جدایی از معشوق)

(حجاب و راز)

بچونی زهری و تریاقی که دید* / بچونی دمساز و مشتاقی که دید؟

توضیحات

۹- نی هم زهر است و هم پادزهر. در عین درد آفرینی، درمان‌بخش نیز هست (به ظرفیت وجودی افراد بستگی دارد).

لغت

تریاقی*: پادزهر، ضد زهر (مُعَرَّب تریاک) // دمساز: همدم

معنی

نی هم زهر است و هم پادزهر. در عین درد آفرینی، درمان‌بخش نیز هست و همدم و شوق برانگیز است.

املا

زهر و تریاق

آرایه

نی هم زهر است و هم پادزهر ← پارادوکس (متناقض‌نما) // زهر و تریاق ← تضاد (طباق) // همچو نی ← تشبیه / نی ← تکرار / دمساز ← ایهام تناسب (۱- همدم، ۲- سازنده‌ی دم و صدا که در این معنی با نی تناسب دارد).

دستور

همچو نی ← متمم قیدی (کلمات به معنی مثل، همچو ← حرف اضافه) / که (مصراع اول) ← ضمیر پرسشی - نهاد / همچو نی (مصراع دوم) ← متمم قیدی / که (مصراع دوم) ← ضمیر پرسشی

قرابت

دل فدای او شد و جان نیز هم
آن‌چه جگرسوزه بود باز جگرسازه شود

- دردم از یارست و درمان نیز هم
- راز نهان دار و خمش و خمشی تلخ بود

نی حدیثِ راهِ پُر خون می‌کند؛ / قصه‌های عشقِ مجنون می‌کند

توضیحات معنی

۱۰- نی، داستان راه‌خونین عشق را بیان می‌کند و از قصه‌ی عشقِ عاشقانی چون مجنون - که سراسر درد و رنج است - سخن به میان می‌آورد.

آرایه

داستان لیلی و مجنون ← تلمیح / نی ← استعاره (مولانا یا هر انسان آگاه و عاشق) // حدیث و قصه گفتن نی ← تشخیص / مجنون ← مجاز (عاشق ناکام)

قرابت

که راهی نیست بس آسان دریغا
و آخر بسوخت جانم در کسب این فضایل
زیرا که در این راه بسی شیب و فراز است

- در این دشواری ره، جان من شد
- تحصیل عشق و رندی آسان نمود اول
- هان تا نهنی پای در این راه به بازی

محرم این هوش جزبی هوش نیست / مرزبان مشتری جز گوش نیست

معنی توضیحات

۱۱- حقیقت عشق را هرکسی درک نمی‌کند؛ تنها، عاشق (بی‌هوش) محرم است، همان‌طور که «گوش» برای ادراک سخنان «زبان» ابزاری مناسب است.

استعاره } هوش ← استعاره (عشق) / بی‌هوش هوش را می‌فهمد ← پارادوکس / مصراع دوم مثال و مصداق مصراع اول است ← بی‌هوش ← استعاره (عاشق)

اسلوب معادله / مشتری بودن گوش ← تشخیص / هوش و گوش ← جناس / مصراع دوم ← تمثیل (ارسال‌المثل)

دستور } را ← فک اضافه («را»یی که بین مضاف و مضاف‌الیه جابجا شده می‌آید) / جز گوش ← متمم (جز و هرچه معنی جز دهد حرف اضافه است. (به‌جز، به غیر، مگر و ...)) / مر ← حرف زائد، زینت و تأکید است و از خصوصیات سبکی است و معمولاً با «را» همراه می‌شود.

دغم ما روزها بی‌گاه شد / روزها با سوزها همراه شد

معنی توضیحات

۱۲- عاشق، عمرش را با درد و غم عشق سپری می‌کند و روزها را با سوز دل به پایان می‌برد.

الایه } روزها بی‌گاه شد ← کنایه (به پایان رسیدن روز) / روزها و سوزها ← جناس / روزها ← تکرار / کل بیت ← واج‌آرایی «آ»

دستور } همراه ← مشتق (هم + راه)

قرابت

- گر دیگران به عیش و طرب خرم اند و شاد
- عمری گذشت در غم هجران روی دوست
- کس در این زندان ز غم آزاد نیست

ما را غم نگار بود مایه‌ی سرور
مرغم درون آتش و ماهی، برون آب
یک دلی در دار دنیا شاد نیست

روزها گرفت، گورو، باک نیست / تو بمان، ای آن که چون تو پاک نیست

معنی

گذر زمان و سپری شدن آن اندوهی حاصل نمی‌کند، (ای معشوق من) تو برای من بمان ای کسی که مانند تو پاک نمی‌باشد.

الایه } باک و پاک ← جناس / رفت و رو (هر دو از مصدر رفتن) ← اشتقاق (جناس اشتقاق) / تو ← تکرار / به روزها بگو برو ← تشخیص / چون تو ← تشبیه [این تشبیه ضعیف است، چرا که فعل منفی است: کسی چون تو پاک نیست]

دستور } بیت ۷ جمله است ← ۱- روزها گرفت، ۲- گو، ۳- رو، ۴- باک نیست، ۵- تو بمان، ۶- ای آن که، ۷- چون تو پاک نیست / این بیت، ۲۶ تکواژ دارد. (روزها / گرفت / گو / رو / باک / ان / است / تو / با / مان / ای / آن / که / چون / تو / پاک / ان / است / ∅)

قرابت

- فی الجمله در این میانه مقصود تویی
- که باشم من که مانم یا نمانم

جای گله نیست چون تو هستی همه هست
ترا خواهم که در عالم بمانی

هر که جز ماهی، ز آبش سیر شد هر که بی روزی* است، روزش دیر شد^{۱۳}

توضیحات معنی

۱۳- تنها ماهی دریای حق (عاشق) است که از غوطه خوردن در آبِ عشق و معرفت سیر نمی‌شود. هر کس از عشق بی‌بهره باشد، روزگارش تباه و بیهوده می‌شود.

لغات

بی روزی*: بی‌نوا و درویش

آرایه

ماهی ← استعاره (عاشق) / روزش دیر شد ← کنایه (خسته و ملول شد) / سیر و دیر ← جناس / ماهی و آب ← تناسب / مصراع
آب ← استعاره (عشق)

اول ← تمثیل (ارسال المثل)

قرابت

- ما رخ ز شکر افروخته با موج و بحر آمیخته زان سان که ماهی را بود دریا و طوفان جان فزا

دنیابد حال پخته هیچ خام^{۱۴} پس سخن کوتاه باید، والسلام

شعری مولوی به
تصحیح رینولد یگلگون

توضیحات معنی

۱۴- آن که راه عشق نسپرده، از حال عارفِ واصل بی‌خبر است.

معنی

آن که راه عشق نسپرده، از حال عارفِ واصل بی‌خبر است. پس باید سخن راه کوتاه کرد و به پایان برد.

آرایه

پخته ← استعاره (عاشق) / خام ← استعاره (کسی که عاشق نیست) / پخته و خام ← تضاد / مصراع اول ← تمثیل (ارسال المثل)

دستور

هیچ ← صفت مبهم / کل بیت ۳ جمله است ← ۱- در نیابد حال پخته هیچ خام، ۲- پس سخن کوتاه باید، ۳- والسلام

قرابت

- معانی هرگز اندر حرف ناید که بحر بیکران در ظرف ناید
- چون نبینم محرمی سالی دراز تن زخم با کس نگویم هیچ راز
- ز سر عشق کس آگاه نیست قصه مخوان کدام محرم دل ره در این حرم دارد

خود آزمایی

- ۱- مقصود از «جدایی»، «نی» و «نیستان» چیست؟
جدایی ← دور ماندن از عالم معنا/ نی ← مولوی یا انسان آگاه/ نیستان ← عالم معنا
- ۲- بیت «ما ز دریاییم و دریا می‌رویم / ما ز بالاییم و بالا می‌رویم»، با کدام بیت از شعر درس ارتباط معنایی نزدیکی دارد؟
هر کسی کاو دور ماند از اصل خویش / باز جوید روزگار وصل خویش
نکات بیت صورت سؤال ۲: تلمیح ← انا لله و انا الیه راجعون / دریا ← استعاره (عالم ملکوت) // دریا ← تکرار / ما ← تکرار / بالا ← تکرار / کلمات نظیر به نظیر هماهنگ هستند. ← ترصیع
- ۳- بیت پنجم، ناظر به کدام ویژگی نی است؟
فراگیری، انعطاف‌پذیری
- ۴- شاعر برای بی‌خبران از عالم عشق، چه سرانجامی آرزو می‌کند؟
نابودی، مرگ
- ۵- در مصراع «پرده‌هایش، پرده‌های ما درید» تفاوت معنایی پرده را بیان کنید.
پرده‌ی اول: پرده‌ی موسیقی / پرده‌ی دوم: حجاب و راز
- ۶- در مصراع «تو بمان، ای آن که چون تو پاک نیست» منظور شاعر از «تو» کیست؟
معشوق

سوالات امتحان هماهنگ درس: زبان فارسی		رشته: کلیه رشته‌ها		ساعت شروع: ۱۰:۳۰ صبح		مدت امتحان: ۹۰ دقیقه	
دوره‌ی پیش‌دانشگاهی				تاریخ امتحان: دی ۹۳			
مرکز سنجش آموزش و پرورش							
ردیف		سوالات				نمره	
الف		معنی و مفهوم شعر و نثر (۶ نمره)					
		اشعار و عبارات زیر را به نثر ساده و روان امروزی بنویسید.					
		۱- در غم ما روزها بی‌گاه شد / روزها با سوزها همراه شد				۰/۵	
		۲- مکن پیشِ دیوار غیبت بسی / بود کز پشش گوش دارد کسی				۰/۵	
		۳- جمله بر قتل او اتفاق کردند.				۰/۵	
		۴- از سیم به سر یکی کُله خود / ز آهن به میان یکی کمر بند				۰/۵	
		۵- دست‌ها می‌سایم / تا دری بگشایم				۰/۵	
		۶- پدرم دریا دل بود. در لاتی کار شاهان را می‌کرد.				۰/۵	
		۷- درفش ملی را به اهتزاز درآورده [اند].				۰/۵	
		۸- مرزبانان را از جای خویش رانده‌اند.				۰/۵	
		۹- من مسلمانم / قبله‌ام یک گل سرخ				۰/۵	
		۱۰- الهی، روا مدار در ورای صورت آراسته‌ی ما سیرتی زشت و ناهموار نهفته باشد.				۰/۷۵	
		۱۱- گوشم به راه تا که خبر می‌دهد ز دوست / صاحب خیر بیامد و من بی‌خبر شدم				۰/۷۵	
ب		معنی واژه (۱/۵ نمره)					
		در عبارات زیر معنی واژه‌های مشخص شده را بنویسید.					
		۱۲- دلِ مادر به کَفَشِ چون نارنگ				۰/۲۵	
		۱۳- روزی که ضحاک با موبدان به رایِ زدن سرگرم بود.				۰/۲۵	
		۱۴- دستار و درّاعه در پوشید.				۰/۲۵	
		۱۵- کرده گلو پر ز باد قمری سنجاب‌پوش				۰/۲۵	
		۱۶- شب‌ها به مهتاب روشن است یا به قطره‌های درشت و تابناک باران ستاره، مصابیح آسمان.				۰/۲۵	
		۱۷- سورتِ سرمای دی بیدادها می‌کرد.				۰/۲۵	
پ		درک مطلب (۴ نمره)					
		۱۸- در بیت زیر، منظور از «بارگه زدن گل» چیست؟				۰/۵	
		«کشد رخت، سبزه به هامون و دشت زَنَد بارگه، گل به گلزارها»					
		۱۹- با توجه به بیت «پا بر سر سبزه تا به خواری نهدی / کان سبزه ز خاک لاله‌روی رسته است»؛ کدام واژه در مفهوم «مواظب باش» به کار رفته است؟				۰/۲۵	
		۲۰- با توجه به عبارت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.					
		«شیخ گفت مر مرید را: اگر خاموش باشی من تو را چیزی آموزم که از این مَحَن بازرهی.»					
		الف) شیخ چه شرطی را برای آموزش مرید خود می‌گذارد؟				۰/۲۵	
		ب) منظور از قسمت خط کشیده شده چیست؟				۰/۵	
		۲۱- در مصراع «مُحتَسِبِ مستی به ره دید و گریانش گرفت»؛ در جامعه‌ی زمان شاعر «محتسب» چه وظیفه‌ای داشت؟				۰/۵	

سؤالات امتحان هماهنگ درس: زبان فارسی

رشته: کلبه‌ی رشته‌ها

ساعت شروع: ۱۰:۳۰ صبح

مدت امتحان: ۹۰ دقیقه

دوره‌ی پیش‌دانشگاهی

تاریخ امتحان: دی ۹۳

مرکز سنجش آموزش و پرورش

ردیف	سؤالات	نمره										
	۲۲- با توجه به بیت «بر گل تر عندلیب، گنج فریدون زده است / لشکر چین در بهار خیمه به هامون زده است»؛ الف) «بلبل» مشغول چه کاری است؟ ب) مقصود از «لشکر چین» چیست؟	۰/۵ ۰/۵										
	۲۳- با دقت در عبارت «شاعر که دل در بند سخن خویش دارد، ناچار جهانی را شیفته‌ی آن می‌خواهد»؛ به چه دلیل شاعر، می‌خواهد مردم به شعرش علاقه نشان دهند؟	۰/۵										
	۲۴- در شعر «صبح می‌خواهد از من / کز مبارک دم او آورم این قوم به جان باخته را / بلکه خبر»، صبح چه خواسته‌ای از شاعر دارد؟	۰/۵										
	خودآزمایی (۳ نمره)											
ت	۲۵- منظور نویسنده از عبارت زیر چیست؟ «هر عصب و فکر به منبع بی‌شائبه‌ی ایمان وصل بود که خوب و بد را به عنوان مشیت الهی می‌پذیرفت.»	۰/۵										
	۲۶- بیت «توسنی کردم ندانستم همی / کز کشیدن تنگ‌تر گردد کمند» کدام خصوصیت عشق را نشان می‌دهد؟	۰/۵										
	۲۷- در مصراع «کان کلید گنج مروارید او گم شد» منظور شاعر از «گنج مروارید» چیست؟	۰/۵										
	۲۸- در بیت «بسیار بود رود در آن برزخ کبود / اما دریغ زهره‌ی دریا شدن نداشت»؛ منظور از «برزخ کبود» چیست؟	۰/۵										
	۲۹- در کدام یک از گزینه‌های زیر شاعر به پدیده‌های طبیعی، ویژگی انسانی بخشیده است؟ الف) در جگر لیکن خاری ب) نگران با من استاده سحر ج) بر عبث می‌پایم د) دست او بر در، می‌گوید با خود	۰/۲۵ ۰/۵										
	۳۰- در جمله‌ی سعدی «ای مردان، بکوشید یا جامه‌ی زنان بپوشید.» کوشیدن به معنی است.	۰/۲۵										
	۳۱- از تعبیر کنایی «برای کسی خواب دیدن» چه موقع استفاده می‌شود؟	۰/۵										
	تاریخ ادبیات و درآمدها (۱/۵ نمره)											
ث	۳۲- هر اثر در ستون «الف» مربوط به کدام شخصیت در ستون «ب» است؟ (در ستون «ب» یک مورد اضافی است).	۰/۷۵										
	<table><tr><th>«الف»</th><th>«ب»</th></tr><tr><td>بهشت گمشده</td><td>عبدالله مستوفی</td></tr><tr><td>اتللو</td><td>ویلیام شکسپیر</td></tr><tr><td>از آسمان سبز</td><td>میلتون</td></tr><tr><td></td><td>سلمان هراتی</td></tr></table>	«الف»	«ب»	بهشت گمشده	عبدالله مستوفی	اتللو	ویلیام شکسپیر	از آسمان سبز	میلتون		سلمان هراتی	
	«الف»	«ب»										
	بهشت گمشده	عبدالله مستوفی										
اتللو	ویلیام شکسپیر											
از آسمان سبز	میلتون											
	سلمان هراتی											
۳۳- درست یا نادرست بودن هر یک از موارد زیر را تعیین کنید. الف) «توصیف‌هایی که بر پایه‌ی تشبیه و مقایسه بنا نهاده شده‌اند توصیف نمادین هستند.» ب) «بوستان سعدی بر وزن منطق‌الطیر سروده شده است.»	۰/۵											
۳۴- کدام یک از موارد زیر، ویژگی شعر «سهراب سپهری» نیست؟ الف) آشنایی‌زدایی ب) بهره‌گیری از لغات عامیانه ج) زبان ساده و بی‌آلایش د) ترسیم ایثارگری هشت سال دفاع مقدس	۰/۲۵											

سوالات امتحان هماهنگ درس: زبان فارسی		رشته: کلیه رشته‌ها		ساعت شروع: ۱۰:۳۰ صبح		مدت امتحان: ۹۰ دقیقه	
دوره‌ی پیش‌دانشگاهی				تاریخ امتحان: دی ۹۳			
مرکز سنجش آموزش و پرورش							
ردیف		سوالات				نمره	
ج		آرایه‌های ادبی و نکات بلاغی (۲ نمره)					
		۳۵- در شعر «همگنان خاموش / گرد بر گردش به کردار صدف بر گرد مروارید»؛ «صدف» و «مروارید» به ترتیب کدام پایه‌ی تشبیه هستند؟				۰/۵	
		۳۶- در بیت «گر آتش دل نهفته داری / سوزد جانت، به جانت سوگند» کدام آرایه‌ی ادبی دیده می‌شود؟				۰/۲۵	
		الف) لَف و نشر ب) استعاره ج) سجع د) ایهام				۰/۲۵	
		۳۷- در شعر زیر کدام واژه در معنای مجازی به کار رفته است؟				۰/۲۵	
		«جانمازم چشمه / مُهرم نور / دشت سجاده‌ی من»					
		۳۸- با توجه به «بلبلکان با نشاط، قمریکان با خروش / در دهن لاله مشک، در دهن نحل نوش»؛				۰/۲۵	
		الف) بیت چند جمله است؟				۰/۲۵	
		ب) چه بخشی در آن حذف شده است؟				۰/۲۵	
		۳۹- واژه‌ی درست را از درون کمانک انتخاب کنید و بنویسید.				۰/۲۵	
		الف) جمله‌ی «زشت بادید» فعل (دعایی / مضارع التزامی) دارد.				۰/۲۵	
		ب) در جمله‌ی «اشباحی به چشم می‌خورد» مفرد واژه‌ی مشخص شده (شبیه / شیخ) است.				۰/۲۵	
چ		شعر حفظی (۲ نمره)					
		۴۰- شعرهای زیر را کامل کنید.					
		الف) سوسن بوی، گلبن				۰/۷۵	
		ب) گفت: از بهر جامه‌ات بیرون کنم				۰/۵	
		ج) می‌تراود مهتاب / شب‌تاب / مانده پای آبله از / بر دم دهکده مردی تنها				۰/۷۵	
		موفق باشید				جمع نمره	
		۲۰					

سؤالات امتحان هماهنگ درس: زبان فارسی		رشته: کلیه رشته‌ها		ساعت شروع: ۱۰:۳۰ صبح		مدت امتحان: ۹۰ دقیقه	
دوره‌ی پیش‌دانشگاهی				تاریخ امتحان: دی ۹۳			
مرکز سنجش آموزش و پرورش							
ردیف	راهنمای تصحیح						نمره
الف	معنی و مفهوم شعر و نثر ۱- عاشق، عمری غمگین است (۰/۲۵) و روزها را با سوز دل به پایان می‌برد. (۰/۲۵) ۲- کنار دیوار پشت سر کسی غیبت و بدگویی نکن (۰/۲۵)، شاید پشت دیوار کسی گفته‌ی تو را بشنود. (۰/۲۵) ۳- همگی برای کشتن او (۰/۲۵) موافقت کردند. (همراه شدند). (۰/۲۵) ۴- روی قلّه‌ات برف است (۰/۲۵) و دامنه‌ی کوه (صخره‌ها) مثل کمر بند تیره رنگ است که به کمر بسته‌ای. (۰/۲۵) ۵- تلاش (جست‌وجو) می‌کنم (۰/۲۵) تا راهی پیدا کنم. (۰/۲۵) ۶- پدرم بخشنده (سخاوتمند) بود (۰/۲۵)، در عین فقری مانند پادشاهان سخاوتمندانه رفتار می‌کرد. (۰/۲۵) ۷- پرچم ملی ما را برافراشته‌اند. (به جنبش و حرکت درآورده‌اند). (۰/۵) ۸- نگهبانان (حافظان) (۰/۲۵) مرزها را از محلّ استقرار خود دور کرده‌اند. (۰/۲۵) ۹- من مسلمانم و به طرف عشق، قلب و زیبایی‌های جهان نماز می‌خوانم. (۰/۵) ۱۰- خدایا مپسند (نخواه) (۰/۲۵) در پشت ظاهر زینت شده‌ی ما (۰/۲۵) باطنی زشت و ناپسند پنهان باشد. (۰/۲۵) ۱۱- منتظر بودم، چه کسی از یار خبری می‌آورد (۰/۲۵)، معشوق (یارم) آمد (۰/۲۵) و من بی‌خبر ماندم. (بی‌هوش شدم). (۰/۲۵)						۶
ب	معنی واژه (برای هر واژه یک مورد کافی است). ۱۲- مطلق مرکبات و میوه‌های آن‌ها، نارنج (۰/۲۵) ۱۳- مشورت کردن (۰/۲۵) ۱۴- جامه‌ی دراز که مرد و زن از رو پوشند. جبه (۰/۲۵) ۱۵- پرنده‌ای از راسته‌ی کبوتران، یاکریم (۰/۲۵) ۱۶- جمع مصباح؛ چراغ (۰/۲۵) ۱۷- تندی، تیزی؛ شدّت اثر (۰/۲۵)						۱/۵
پ	درک مطلب (به پاسخ‌های مشابه نمره تعلق می‌گیرد). ۱۸- شکوفا شدن گل (۰/۵) ۱۹- «تا» (۰/۲۵) ۲۰- الف) خاموشی (سکوت) (۰/۲۵) ب) از این رنج رها شوی. (آسوده گردی). (۰/۵) ۲۱- کارش نظارت بر اجرای احکام دین بود. (۰/۵) ۲۲- الف) نغمه‌خوانی (آواز خوندن) (۰/۵) ب) سبزه‌ها (چمن‌ها) (۰/۵) ۲۳- زیرا شاعر به شعر خود علاقمند و وابسته است. (۰/۵) ۲۴- صبح از شاعر می‌خواهد تا با نفس مسیحایی او مردم غفلت‌زده را بیدار و زنده کند. (۰/۵)						۴
ت	خودآزمایی (به پاسخ‌های مشابه نمره تعلق می‌گیرد). ۲۵- به دلیل ایمان و توکل به خدا در برابر خواست او تسلیم بودند. (۰/۵) ۲۶- جاذبه، قدرت، تسلط، ماندگاری (یک مورد ۰/۵) ۲۷- لبخند روی لبان رستم (۰/۵) ۲۸- جامعه‌ی پر از ظلم و خفقان دوران پهلوی (۰/۵)						۳

سوالات امتحان هماهنگ درس: زبان فارسی		رشته: کلیه رشته‌ها	ساعت شروع: ۱۰:۳۰ صبح	مدت امتحان: ۹۰ دقیقه
دوره‌ی پیش‌دانشگاهی			تاریخ امتحان: دی ۹۳	
مرکز سنجش آموزش و پرورش				
ردیف	راهنمای تصحیح			نمره
	۲۹- (ب) گزینه‌ی ب (نگران با منِ استاده سحر) (۰/۲۵) ۳۰- جنگ کردن (۰/۲۵) ۳۱- نقشه‌ی بد کشیدن (۰/۵)			
	ث تاریخ ادبیات و درآمدها ۳۲- بهشت گمشده: میلتن (۰/۲۵) اتللو: ویلیام شکسپیر (۰/۲۵) از آسمان سبز: سلمان هراتی (۰/۲۵) ۳۳- الف) درست (۰/۲۵) ب) نادرست (۰/۲۵) ۳۴- گزینه‌ی د (ترسیم ایثارگری هشت سال دفاع مقدس) (۰/۲۵)			۱/۵
	ج آرایه‌های ادبی و نکات بلاغی ۳۵- هر دو مشبّه‌به هستند. (هر کدام ۰/۲۵) ۳۶- گزینه‌ی ب (استعاره) (۰/۲۵) ۳۷- دشت (۰/۲۵) ۳۸- الف) چهار جمله (۰/۲۵) ب) فعل (۰/۲۵) ۳۹- الف) دعایی (۰/۲۵) ب) شبیح (۰/۲۵)			۲
	چ شعر حفظی ۴۰- الف) کافور (۰/۲۵) ، گوهرفروش (۰/۲۵) ، بهشت (۰/۲۵) ب) غرامت (۰/۲۵) ، پوسیده (۰/۲۵) ج) می‌درخشد (۰/۲۵) ، راه دراز (۰/۵)			۲
	موفق باشید			جمع نمره
				۲۰